

วารสารมานุษยวิทยา

“การศึกษาชีวิตทางสังคมและชาติพันธุ์วรรณาในบริบทเมือง”

เขียนโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ สายพันธ์

แนะนำโดย

ธนวัฒน์ ปัญญาพันธ์

นักวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ภาพวารสารมานุษยวิทยา ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2562)

ในบทความเรื่อง “การศึกษาชีวิตทางสังคมและชาติพันธุ์วรรณาในบริบทเมือง” ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ สายพันธ์ ให้ภาพรวมเกี่ยวกับพัฒนาการการศึกษาสังคมเมืองของงานศึกษาทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ซึ่งโดยทั่วไปจะศึกษาสังคมที่อยู่ห่างไกล งานมานุษยวิทยาหันมาให้ความสนใจศึกษาสังคมเมืองอย่างจริงจังตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา โดยเริ่มจากการศึกษาชีวิตของคนเฉพาะกลุ่มหรือวัฒนธรรมย่อย โดยเฉพาะชีวิตของคนชายขอบ อาทิ ชีวิตวัฒนธรรมของกลุ่มวัยรุ่น เป็นต้น การศึกษาสังคมเมืองเป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจชีวิตวัฒนธรรมของคนเมืองที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมสู่สังคมเมืองสมัยใหม่-หลังสมัยใหม่-และความเปลี่ยนแปลงต่อเนื่อง เนื่องจากลักษณะพิเศษของสังคมเมืองที่มีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยอย่างเนืองแน่น และมีความสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างเปราะบาง พวกเขาจึงค่อนข้างมีความอิสระในการใช้ชีวิต เมืองจึงมีกลุ่มก้อนทางวัฒนธรรมหรือวัฒนธรรมย่อยที่หลากหลาย หรือแม้แต่ชีวิตของกลุ่มผู้คนที่ต่างออกไป เช่น คนไร้บ้าน กลุ่มนักพิกัญญา เป็นต้น จากเงื่อนไขดังกล่าว “พื้นที่สาธารณะ” จึงเป็นพื้นที่สำคัญต่อการศึกษาความซับซ้อนของความสัมพันธ์ของผู้คนและการสร้างสรรค์วัฒนธรรมร่วมกัน

ผู้เขียนยกตัวอย่างงานศึกษาเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ในสังคมเมืองที่น่าสนใจหลายชิ้น ได้แก่ *The City* ของเวเบอร์ (Max Weber) *Suicide* ของเดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) *Middle Town: A Study in American Culture* ของลินด์ *The Metropolis and Mental Life* ของซิมเมล (Georg Simmel) *Two Studies of Kinship in London* ของเฟิร์ธ (Raymond Firth) และ *The Culture of Poverty* ของลูวิส (Oscar Lewis) เป็นต้น งานเหล่านี้ชี้ให้เห็นผลกระทบของ “ความเป็นเมือง” ต่อชีวิตของผู้คน เช่น โครงสร้างสังคม การฆ่าตัวตาย แรงงานเงินกับความสัมพันธ์ของคน คนแปลกหน้า ระบบเครือญาติวงศ์วาน ความยากจน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าการศึกษาสังคมเมืองซึ่งมีความเป็นพลวัตทางวัฒนธรรมและวัตถุค่อนข้างสูง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการผสมผสานศาสตร์ต่าง ๆ และต้องมีวิธีการศึกษารูปแบบใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองต่อโจทย์ทางสังคมที่ท้าทายแปรเปลี่ยนมากขึ้นไปเรื่อย ๆ เนื่องจากกรอบแนวคิดเดิมไม่เพียงพอต่อการอธิบายปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนและรวดเร็ว แต่กระนั้นเราก็ไม่สามารถมองภาพความเปลี่ยนแปลงและเปรียบเทียบความแตกต่างได้อย่างสุดขีด ความท้าทายในการศึกษาชีวิตวัฒนธรรมในสังคมเมืองคือ “วิธีวิทยาที่ต้องวิ่งตามให้ทันกับโฉมหน้าของสนามที่เคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีที่ต้องการการวิพากษ์สิ่งที่เกิดขึ้น

ภายใต้ระบบเหตุผล การให้ความหมาย การส่งผ่านอารมณ์ความรู้สึก และโลกแห่งทุนนิยมที่
 เสกสร้างสภาวะการใช้ชีวิตแบบเสรีนิยมให้เติบโตขึ้นอยู่ตลอดเวลา ความสัมพันธ์เหล่านี้จะช่วยทำ
 ให้เราเข้าใจสภาวะความเป็นมนุษย์ที่ต้องดำเนินชีวิตในเมืองไม่ว่าจะอยู่ในสำนึกของปัจเจกบุคคล
 หรือภายใต้อุดมการณ์เศรษฐกิจ การเมือง ที่มนุษย์ต้องเผชิญและโต้ตอบอยู่ตลอดเวลา” (น. 81)

อ่านบทความได้ที่นี้

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jasac/article/view/227247>

ผู้เขียน

ธนวัฒน์ ปัญญาพันธ์

นักวิชาการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)